№ 257 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 23

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 23 № 257

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Pour Tiflis, Rédaction «Mschak». Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Զօհրաբեան և Ալեխեան Ներսէսեանները սրտանց յայտնում են իրանց խորին շնորհակալութիւնը այն անձանց, որոնք թէ հեռագիրներով և թէ նամակներով իրանց ցավակցութիւն էին յայտնել առաջին սիրելի և անմոռանալի որդու, իսկ երկրորդի սիրելի եղբօր, լուսահոգի Ինժենէր

ՄԵՆՏՕՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

սպանութեան առիթով, որ տեղի է ունեցել Վերին-Ագուլիսում անցեալ հոկտեմբեր ամսի 19-ին։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պարտաճանաչութիւն. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Հայոց ներկայացումը. Մատենագրութիւն. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Սպիտակ ածուխ։

ՊԱՐՏԱՃԱՆԱՉՈՒԹԻՒՆ

Մենք ստանում ենք մեր երկրի զանազան կէտերից թղթակցութիւններ տեղական գործողների գանցառութիւնների մասին։ Նրանց մի մասը տեղ է գտնում լրագրի մէջ, միւսները որ և է նկատումներով լոյս չեն տեսնում կամ այն պատճառով, որ յայտնված փաստերը պատասխանատու բնաւորութիւն են կրում և կարօտ են ստուգութեան, կամ այն պատճառով, որ հրապարակական քննութեան համար պակասում են բոլոր այն պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են, որպէս զի քննվող հարցերը ենթարկվեն լիակատար լուսաբանութեան։

Այն դէպքերում, երբ մենք հնարաւորութիւն ունենք ազատ քննութեան առարկայ դարձնելու այս կամ այն երևոյթը, մենք այդ կանենք անշուշտ։ Իսկ կեանքի այն նոյնպէս բազմաթիւ դէպքերի վերաբերութեամբ, որոնք որ և է պատճառով անկարող են հասարակական դատաստանին ենթարկվելու, պէտք է խօսէ և գործէ տեղական համայնքը և տեղական հասարակութիւնը, որը պարտաւոր է ուշի ուշով հետևել իր գործողների ընթացքին և հաշիւ պահանջէ նրանցից իրանց գործառնութիւնների մասին։

Հասարակութեան մէջ երբէք չը պէտք է ընկճվի և խեղդվի գործողների պարտաճանաչութեան զգացմունքի պահանջը։ Երբ այդ պահանջը թուլացաւ, այն ժամանակ կեանքը կը սկսի անմիջապէս մամուռներ և ճահիճներ հանդէս բերել, որոնց մէջ կը մեռնեն թարմ և մաքուր հոսանքները և կը կազմվի կամաց-կամաց մեռելութիւն հասարակական կազմուածքի մէջ։

Թող մեր գործողների մէջ երբէք չը խլանայ հասարակական պարտաճանաչութեան պահանջի ձայնը։ Եթէ նա այսօր որ և է պատճառով թոյլ է և աննշմարելի, նա վաղը դարձեալ հանդէս կը գայ և հաշիւ կը պահանջէ մարդկանցից։

Մենք տասնեակ տարիներ շարունակ քարոզել ենք հասարակական գաղափարներ և ցոյց ենք տուել այն սկզբունքները, որոնց գոյութիւնը անհրաժեշտ է խելացի և արդար կեանք ստեղծելու համար մեր իրականութեան մէջ։ Այդ գաղափարները և սկզբունքները պէտք է հրամայողական կերպով իշխեն գործողների գիտակցութեան վրա և զգուշացնեն նրանց խախուտ և կասկածելի քայլերից։ Հասարակութիւնը կարող է ամուր լինել և առաջ գնալ, երբ պարտաճանաչութեան զգացմունքը ուժեղ է նրան կազմող անհատների մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Գրական ազդեցութեան հարցը շատ հետաքրքրական է մի ազգի մտաւոր զարգացման նպաստող գործօնները ճանաչելու համար։ Հայոց գրականութիւնը դեռ հինգերորդ դարից կրում էր իր վրա օտար գրականութիւնների խիստ ազդեցութիւնը։ Այսօր էլ գործում է նոյն ույժը, ազդեցութեան ույժը։ Ազդվել հարուստ, աւելի բարձր գրականութիւններից ոչ ամօթ է, ոչ պակասութիւն, ինչպէս ամօթ չէ, երբ աղէտը սովորում է գիտունից, երբ յետամնացը, իրան բարւոքելու համար, հետաքրքրութեամբ նայում է առաջադիմողին, նրանից օրինակներ է վերցնում։ Օտարի ազդեցութիւնը չէ նշանակում սեփական ինքնուրոյնութեան անհետացում. ազդվողը կարող է միանգամայն անկախ, ինքնատիպ մնալ, որովհետև ազդվելը կուրօրէն ընդօրինակութիւն չէ, այլ միայն յայտնի չափով ղեկավարող, առաջ մղող, անծանօթ շրջաններ մէջ մտցնող ներշնչում։ Այսպէս ասում ենք ի նկատի առնելով այն ազդեցութիւնը, որ ոչ նմանողութիւն, ոչ հետևողութիւն է։ Ամեն ինչ իր յայտնի չափերն ու սահմաններն ունի։ Մի նկարիչ տեսնում է մի պատկեր և նրա մէջ, այդ տեսածի ազդեցութեան տակ, ծնվում է մի բոլորովին անկախ գաղափար և նա վերցնում է ու նկարում մի ուրիշ, բոլորովին ինքնուրոյն պատկեր։ Հարցրէք նրանից, թէ ինչպէս ծնվեց այդ ստեղծագործութեան գաղափարը, և նա կը պատասխանէ անկեղծօրէն թէ՝ այս ինչ պատկերի ազդեցութեան տակ։ Իսկ մի ուրիշ նկարիչ, տեսնելով նոյն պատկերը, նոյնպէս կը ներշնչվի նկարելու ցանկութեամբ, բայց չունենալով ստեղծագործական լայն ընդունակութիւններ, կը վերցնէ ու կընդօրինակէ իր տեսած պատկերը։ Մի դէպքում լոկ ազդեցութիւն, որ խօսեցնում է, գործել է տալիս նկարչի մէջ թագնված ստեղծագործական ընդունակութիւնները, միւս դէպքում մի կոյր հետևողութիւն, երբ ազդվողը չունի սեփական անկախ ձիրք, երբ նա ոչինչ ինքնուրոյն բան ստեղծագործել չէ կարող կամ շատ քիչ է կարող։

Ռուսահայոց գրականութիւնը զարգացել է գլխաւորապէս ռուսաց գրականութեան ազդեցութեան տակ։ Սա մի ճշմարտութիւն է, որ ամենքն են իմանում։ Հետաքրքրական կը լինէր պարզել, թէ ինչ չափով է արտայայտվել այդ ազդեցութիւնը, ո՞ր ռուս հեղինակներն են այս կամ այն հայ գրողի ղեկավարը դարձել և ինչի՞ մէջ է ամենից շատ երևում նրա ազդեցութեան ույժը։ Բայց այս հարցերը շատ դժուար է պարզելը։ Պէտք է անհագին աշխատանք գործ դնել, պէտք է համեմատել, գտնել, պարզաբանել։ Հայ ընթերցողներին շատ լաւ ծանօթ պ. Իւրի Վեսելօվսկի, կամենալով մասամբ գոնէ պարզել ազդեցութիւնների հարցը, ընտրել է աւելի հեշտ միջոց, այն է հարցումով անել հայ բանաստեղծներին, վիպագրողներին և թատերագրողներին, թէ ինչ ռուս հեղինակների ազդեցութիւնն են նրանք ճանաչում իրանց գործերի մէջ։— Ստացվել է մի շատ հետաքրքրական անքէտ. պ. Վեսելօվսկի իր ստացած պատասխանները կարգով դասաւորել է «Рус. Вѣд. լրագրի երկու բանասիրականներում։ Համարեա բոլոր հայ հեղինակները, գուցէ մի երկուսի բացառութեամբ, ընդունում են, որ ռուսաց գրականութեան վրա են իրանք դաստիարակվել և թւում են այն հեղինակներին, որոնք խոր ազդեցութիւն են թողել իրանց վրա։ Եւ, հիմնվելով այդ ցուցմունքների վրա, պ. Վեսելօվսկի այսպիսի եզրակացութեան է հասնում.

Վերևում դասաւորած փաստերը միայն պատմա-գրական հետաքրքրութիւն չեն ներկայացնում։ Նրանք մի պերճախօս հերքումն են յաճախ արտայայտվող այն մաքի, իբր թէ հայերը խորթ են մնում ռուսաց գրականութեան և մտաւոր կեանքին, թշնամաբար են վերաբերվում այն ամենին, ինչ գրկված է ազգային գունաւորումից, արհամարհում են այն, ինչով մի յայտնի ժամանակ ոգևորված է լինում ռուս ինտելիգենցիան։ Թող փաստերը իրանք խօսեն։ Ոչ մի դատողութիւն համոզիչ լինելու կողմից չէ կարող համեմատվել այն փաստական ապացոյցների հետ, որոնք հերքում են այն, ինչ թելադրում են անվստահութիւնը և աչառութիւնը։ Զանազան ուղղութիւններին պատկանող, զանազան գոյներ ունեցող հայ գրողների ցուցմունքները ապացուցանում են, որ նախապաշարմունք ռուսաց գրականութեան և նրա լաւագոյն աւանդութիւնների դէմ գոյութիւն չունի հայ ինտելիգենցիայի մէջ և հայոց գրական աշխարհում։ Կը կամենայինք հաւատալ, որ այսպիսի փաստերը կարող են փոքր ինչ խախտել հայերի դէմ կազմված նախապաշարմունքի ույժը, ցոյց տալով, որ հայոց ինտելիգենցիան,—չը նայելով ոչ մի բանի,—շարունակում է գնահատել այն ամենը, ինչ լաւ է մեր գրականութեան մէջ, յիշեցնելով, որ մտաւոր կեանքի ասպարէզում մօտենում, իրար հետ շփվում են բազմազան ցեղերը, միանալով ընդհանուր իդէալների և դէպի լոյսն ու ճշմարտութիւնն ունեցած միանըման ձգտման հողի վրա…

Աւելորդ է ասել, որ համակրելի հայագէտի այս եզրակացութեան հետ համաձայն կը լինեն բոլոր ռուսահայ գրողները։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ԱԾՈՒԽ *)

Արդիւնաբերութեան զարգացումը մեծ կախում ունի նորագոյն մեքենաների կատարելագործվելուց և գլխաւորապէս շարժող ույժերի էժանանալուց։

Ամենահին ժամանակներից մարդը՝ իր հնարած մեքենաները շարժելու նպատակով օգտվել է ջրի և քամու ույժերից, սակայն XIX-րդ դարում մեքենաների շարժից ույժը շոգին է։ Վերջին տարիներս երևան են եկել զանազան գազային շարժիչներ՝ բենզինի, կերօսինի շարժիչներ։

Շոգի, կամ գազ ստանալու համար անհրաժեշտ է որ և է նիւթի գործածութիւնը։ Շոգեկաթսան տաքացնելու համար պէտք է այրել քարածուխ, կամ փայտ, կամ նաւթ և այլն։ Նոյնպէս և գազ ստանալու համար պէտք է այրել կամ քարածուխ, կամ բենզին, կամ կերօսին, կամ նաւթ։ Բացի այդ, շոգու և գազի շարժիչների բարդութիւնը և նրբութիւնը աւելի աշխատող ձեռքեր են պահանջում, որով հետև նրանց վրա հսկելը աւելի դժուար է. Շատ պարզ է, որ ներկայումս բոլոր հնարագէտները ձգտում են այնպիսի մեքենայ հնարել և այնպիսի ույժից օգտվել, որոնք աւելի էժան են նստում, քան եղածները։ Այդպիսի ույժերի թւում հոսող և թափվող ջուրը առաջին տեղն է բռնում, նա մի տեսակ փոխարինում է ածուխին և հէնց այդ պատճառով էլ ֆրանսիացիները նրան «սպիտակ ածուխ» անունն են տուել։ Բացի ջրից բնութեան մէջ կան և ուրիշ, այսպէս ասած, էժան ույժեր, օրինակ քամին, մթնոլորտային էլէքտրական ույժը, երկրի մագնիսականութիւնը, ովկիանոսների և ծովերի մակնթացութիւնը և այլն և այլն։ Սակայն այժմ արդիւնաբերութեան տեսակէտից վերոյիշեալ ույժերը անհամեմատ թանգ են, քան ջուրը, «սպիտակ ածուխը»։ Բոլոր կատարելագործված արդիւնաբերական հիմնարկութիւններում, գործարաններում այժմ շինվում են էլէքտրական կայարաններ, էլէքտրականութեան գործածութիւնը արդիւնաբերութեան ամեն մի ճիւղում ժամ առ ժամ աճում է. հէնց այդ է պատճառը, որ XX րդ դարը էլէքտրականութեան դար են անուանում։

Մեքենագէտները և արդիւնաբերողները ամեն միջոց են գործ դնում, որքան կարելի է օգտվել ձեռքի տակ եղած ջրերից էլէքտրական էներգիա ստանալու նպատակով։

Էլէքտրական էներգիան երեք զարմանալի յատկութիւններ ունի. 1) Էլէքտրական հոսանքը անցնում է ահագին տարածութիւններ ամենակարճ ժամանակում, օրինակ, հեռախօսը, հեռագիրը, կամ վերջերս հնարած անթել հեռագիրը։ 2) Էլէքտրական ույժը ընդունակ է տարբական մասերի բաժանվելու, կամ ճիւղաւորվելու։ Էլէքտրական կայարանից անցնող մէկ լարից հոսանքը անցնում է լարերի ցանցին, իսկ վերջինից դէպի լապտերները կամ մոտորները՝ էլէքտրաշարժները։ Այդ կողմից էլէքտրականութիւնը նման է ջրին։ Հոսող ջուրն էլ ճիւղաւորվելով անցնում է առուակների ամբողջ ցանցով։ 3) Էլէքտրական էներգիան կենտրոնացնելով մէկ տեղ կարելի է հսկայական ույժ գոյացնել։

Գիտութիւնը և տեխնիկան ոչ մի միջոց չեն խնայել էլէքտրական էներգիայի վերոյիշեալ յատկութիւնները ուսումնասիրելու և արդիւնաբերութեան մէջ գործադրելու համար։ Այս հարցերի լուծման մէջ ահագին դեր են խաղացել Հոպկինսօն, Ֆերարի, Տեսլա, Դոլիվօ-Դոբրօվօլսկի, Բրաուն, Բրէնշտրամ և ուրիշ գիտնականներ և հնարագէտ մեքենագէտները։

Ջրի ույժից օգտվելու համար կառուցանում են ջրաբաշխական հսկայական կայարաններ, որտեղ դնում են կամ ջրանիւներ, կամ ուղղահայեաց տուրբինաներ։

Եթէ կարելի լինի, մի այլ անգամ աւելի մանրամասն կը գրեմ, թէ որտեղ ինչպիսի մեքենաներ պիտի դնել, որպիսի պայմաններում և որքան քանակութեան ջրից ինչ ույժ կը ստացվի. սակայն այժմ տեսնենք, թէ որ երկրում և ինչ չափով են օգտվել զանազան ազգեր իրանց, այսպէս ասած, ջրային հարստութիւնից։ Մեր առաջ բերած թւերից ընթերցողը անձամբ կը տեսնէ, թէ այդ տեսակէտից կովկասցիներս որքան անտարբեր ենք դէպի մեր սեփական հարստութիւնը և ինչպէս չենք օգտվում այդ անհատ աղբիւրից։

Ամեն մի գործարանի կարողութիւնը երևակայելու համար, պէտք է իմանալ, թէ նա ինչքան աշխատանք է անում ամեն մի վայրկեանում։ Տեխնիկայում ընդունված է կարողութիւնը չափել երևակայական ձիու ույժով։ Մէկ ձիու ույժ ասելով պիտի հասկանալ այնպիսի ույժ, որ ամեն մի վայրկեանում կարող է բարձրացնել ներքևից վերև 1 կիլոգրամը 75 մետր բարձրութեամբ, կամ 75 կիլոգրամը մէկ մետր բարձրութեամբ, կամ 3 կիլոգրամը 25 մետր բարձրութեամբ։ Եթէ վերածենք այդ չափերը ռուսականի՝ այն ժամանակ 1 ձիու ույժը կարելի է հաւասարեցնել 15 պուդֆուտի, այսինքն 15 պուդը մէկ վայրկեանում ույժը կը բարձրացնէ 1 պուդ, կամ 1 պուդը—15 ֆուտ բարձրութեամբ։

Այժմ անցնենք թւերին, որոնք ցոյց են տալիս, թէ որքան մեծ աշխատանքներ են կատարում զանազան ջրվէժներ և գետեր ամեն մի երկրում։

Շատերը լսած կը լինեն, որ Ամերիկայում կայ մի հսկայական ջրվէժ, ահա այդ ջրվէժի ստորոտում կառուցված են Բուֆալօի գործարանները 50,000 ձիու կարողութեամբ։ Եւրոպայում էլ կան մեծ ջրաբաշխական կայա-

*) Այս յօդուածը գրելիս օգտվել եմ՝ Կայսերական տեխնիքական ընկերութեան փոխ-նախագահ Վ. Ի. Կովալևսկու ճառից, որը նա ասել է Համառուսական 3-րդ էլէքտրոտեխնիկական համագումարի բացման օրը, դեկտեմբերի 27-ին 1903 թ. Պետերբուրգում։

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, Նոյեմբերի 21-ին, Թիֆլիսի ժողովարանում Արմէնեան ամուսինները թատերասէրների մասնակցութեամբ ներկայացրին Տէր-Գրիգորեանի «Դամոկլեան սուր» և «Վայրենի» պիեսները: Ներկայացումը գրաւել էր բազմաթիւ հասարակութիւն, որը գոհ հեռացաւ թատրոնական դահլիճից:

«Դամոկլեան սուր» պիեսը պարունակում է հետաքրքրական կենսական գծեր և փորձում է լուծել մի երկու խնդիր տղամարդու և կնոջ յարաբերութիւնների աշխարհից: Կան բնորոշ դէրքեր, կան դրամատիկական տեսարաններ, կան հանգոյցներ, բայց և այնպէս պիեսը կարօտ է աւելի մշակութեան և հոգեբանական երևոյթների աւելի խոր արտայայտութեան:

Ամուսինների «անցեալը»—ահա այն գլխաւոր հարցը, որ դրված է այդ պիեսի մէջ: Երիտասարդ փաստաբան Փարվանեան, մինչև իր պսակվելը, ունեցել է սիրային յարաբերութիւն: Այդ հանգամանքը նա ծածկել է իր հարսնացուից և պսակվել է: Անցել է ութ տարի և բացվել է հին գաղտնիքը: Այդտեղից սկսվում է և դրամատիկական դրութիւն մի շարք ուղեկից պարագաներով:

«Անցեալը» խօսքը, կամ «հին մեղքեր» բառերը, որոնք սովորական խօսակցութեան ժամանակ գործ են ածվում շատ տարածված մի երևոյթ բնորոշելու, «Դամոկլեան սուր» պիեսում աւելի պատասխանատու կերպարանք ունեն: Փաստաբան Փարվանեանի անցեալը դա մի «սովորական» անունը կրող հարկ չէ երիտասարդութեան, դա սեռական անժուժկալութեան մի արտայայտութիւն չէ, այլ աւելի խոր մի երևոյթ, չարամիտ մի վարմունք: Փարվանեան հրապուրել է մի օրիորդի, յոյս ունենալով նրա միջոցով տիրանալու նրա հարստութեան, իսկ երբ տեսել է, որ օրիորդի ծնողները սնանկանում են, թողել է սիրոյ բոլոր աստիճանները անցած օրիորդին և հեռացել նրանից մի ուրիշ քաղաք, որտեղ պսակվել է հարուստ օրիորդի, իր ներկայ կնոջ հետ: Եւ այդպիսով մեր առաջ դրված է ոչ թէ մի «անցեալ» իր սովորական իմաստով, այլ ստորութեան և խաբէութեան մի զզուելի դէպք:

Տիկին Դուրեան-Արմէնեան, որ կատարում էր փաստաբանի կնոջ պատասխանատու դերը, ցոյց տուեց դրամատիկական դերակատարի շնորհք և հոգեբանական րօպէներ ըմբռնելու ու արտայայտելու ընդունակութիւն: Տիկինը մտածել է և ամբողջացրել իր դերը. Նա զգում է այն ելևէջները, որ պէտք է անցնէ պիեսի հերոսուհին իր անհոգ, ուրախ և զուարթ տրամադրութիւնից մինչև ողբերգական խոր զգացմունքները: Մեզ համար հաճելի էր տեսնել դերասանուհու մէջ և մի յատկութիւն, որ նա այնքան առաջադիմել է առոգանութեան և արտասանութեան մէջ, որ այդ կողմից նա կարող է մրցել հայոց բեմի աւելի փորձված դերասանուհիների հետ: Տիկնոջ պակասութիւններն են՝ նախադասութիւնների խոր զգացված տեղերի չափազանց արագ և ցածր արտասանելը, դիմագծերի համեմատական անշարժութիւնը և առհասարակ ձայնի անմշակութիւնը: Չը պէտք է մոռանալ, որ ձայնը մեծ նշանակութիւն ունի բեմի վրա և նրան կարելի է աջողութեամբ մըշակել: Ձայնը շատ արտայայտիչ տեղերի վճռական դեր կատարողն է. տիկնոջ ձայնը վատ ձայն չէ և կարող է մշակվել:

Պ. Արմէնեան՝ Փարվանեանի դերում բնական էր, ազատ բեմական շարժումներով, կենսական դէրքերի բնորոշ արտայայտութիւններով: Բայց նա փաստաբանի տիպը դուրս էր բերել աւելի պարզամիտ, աւելի բարեհոգի, քան նա է իսկապէս: Փարվանեանը հաշւող և վարպետ մարդ է, փոքր ինչ պօլիտիկոս, որոշ խոստասրտութեան խմորով: Արմէնեանի արտասանութիւնը դարձել է մեր հասարակութեան համար բոլորովին ընտանի. Նա կովկասահայ լեզուով խօսում է կարճ և գոհացուցիչ կերպով:

Իբրև սիրողուհի դերակատար շատ բաւարար էր տիկին Սօֆիա, որին առաջին անգամ ենք բեմի վրա տեսնում: Նա գեղեցիկ և տպաւորիչ արտասանում էր. Նրա թերութիւնը միմիկայի պակասութիւնն է: Փոքրիկ Գուրգէնիկի դերում հանդէս եկաւ Էտտօրինի անունով մի մանուկ, որ շատ աջող կատարեց իր դերը:

«Վայրենի» պիեսը զուեշտ է, չափազանցրած գծերով, ոչ աջող վերջաւորութեամբ, բաւական ծիծաղելի: Ցօլակ այդ պիեսում աւելի աջող էր, քան «Դամոկլեան սուր» պիեսում, որտեղ նա կատարում էր փաստաբանի ընկերոջ դերը: Միւս մասնակցողները՝ տ. Յովհաննիսեան, օր. Հախնազարեան և պ. Բաբուրեան բաւարար կատարեցին իրանց դերերը:

Սիրող

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Խ ա թ ա բ ա լ ա, կատակերգութիւն չորս արարուածով և վեց պատկերով, Գ ա բ ր ի է լ Ս ո ւ ն դ ո ւ կ ե ա ն ց ի, երկրորդ տպագրութիւն, ուղղած, Թիֆլիս, արագատիպ Մ. Մարտիրոսեանցի, 1094 թ., գինն է 50 կ.:

Տաղանդաւոր դրամատուրգը նոյն իսկ ծերութեան հասակում անխոնջ է: Նա տպագրել է իր յայտնի «Խաթաբալա» կոմէդիան, հայկական դրամատիկական գրականութեան յաւագոյն արտադրութիւններից մինը, որ երկար պատուաւոր տեղ պէտք է բռնէ հայ բեմի ռեպերտուարի մէջ, նոր՝ երկրորդ ուղղած հրատարակութեամբ: Այսպէս, օրինակ, երկրորդ արարուածի 17 տեսիլում նոր աւելացրված է Խամփերիի մենախօսութիւնը. երրորդ արարուածի 12 տեսիլում—Կարապետի մենախօսութիւնը: Արվել են շատ նոր յաւելուածներ, իսկ երրորդ արարուածի մէջ ամբողջ երկու տեսիլներ—13 և 14-րդը նոր են: Բացի դրանից վրաց երգերի և առածների հայերէն թարգմանութիւնն է դրված և մի քանի տեղերում (էջ 55, 66, 122 և 124) բեմական նոր ցուցումներ են կատարվել, իսկ երրորդ արարուածի մէջ 10 րդ տեսիլում աւելացրած է Նատալիայի երգած երգի շարունակութիւնը ու վերջը (էջ 126):

Առհասարակ հեղինակը աշխատել է, որ նոր հրատարակութիւնը ամեն կողմից լինի գեղեցիկ, լիակատար, մաքուր և շքեղ: Այդտեղ ամեն մի բառ մտածված է, ամեն մի տառ քննութեան է ենթարկված և ընթերցողի աչքը հանգչում է այդ հրատարակութեան վրա, որի տըպագրութեան վրա այնքան մեծ խնամք է տարված: Իսկ տպագրութեան վրա հսկել է ինքը հեղինակը և այդ պատճառով նա դուրս է եկել բոլորովին անբիծ և դժուար թէ Թիֆլիսում դրանից աւելի լաւ տպագրութիւն կարելի լինէր կատարել: Ընտիր թուղթ, մաքուր, խնամված, շքեղ տպագրութիւն—ահա «Խաթաբալայի» արտաքինը, իսկ ներքին բովանդակութեան արժանիքը արդէն վաղուց գնահատված է ըստ արժանոյն քննադատութիւնից: Անպայման, «Խաթաբալայի» ներկայ տպագրութիւնը մի նոր զարդ է հայ բեմի համար:

Հ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեր խմբագրութիւնը ստացել է հրաւէր մասնակցելու յայտնի գիտնական և գիւղատնտեսական գործիչ Ստեբուտի յիսնամեայ գործունէութեան յոբելեանին: Ստեբուտը, որ երկար տարիներ եղել է Պետրովեան Ակադեմիայի պրոֆէսոր, իսկ ներկայումս երկրագործութեան մինիստրի խորհրդի անդամ է, մատուցել է իր գրուածքներով, դասախօսութիւններով և առհասարակ գործունէութեամբ մեծ ծառայութիւն գիւղատնտեսութեան զարգացման Ռուսաստանում: Մեր խմբագրութիւնը ուղարկեց հետևեալ շնորհաւորական հեռագիրը. «Մշակ» լրագրի խմբագրութիւնը, ողջունելով Ի. Ա. Ստեբուտին, յայտնում է իր խորին յարգանքը դէպի պրոֆէսորը և գործողը, որի ղեկավարութեան տակ ոչ սակաւաթիւ հայեր ստացել են գիւղատնտեսական գիտութիւն, որը յետոյ գործադրել են մեր երկրում»:

—

Թիֆլիսում լուր է ստացվել, որ Ք. Վերմիշեան հաստատված է Թիֆլիսի քաղաքագլուխ:

—

Մեր խմբագրութիւնը ստացաւ Լէօի մի նոր գիրքը—«Ռուսահայոց գրականութիւնը սկզբից մինչև մեր օրերը», որ այս օրերս լոյս տեսաւ Վենետիկի ս. Ղազարի տպարանում: Այս աշխատութիւնը, որ առաջ մաս մաս տպվեց «Բազմավէպի» և «Գեղունիի» մէջ, բաղկացած է 413 էջերից և պարունակում է Ռ. Պատկանեանի, Միքայէլ Նալբանդեանի, Սմբատ Շահ-Ազիզի, Գաբրիէլ Սունդուկեանցի, Խաչատուր Աբովեանի, Ղ. Աղայեանի, Գ. Արծրունու, Րաֆֆու պատկերները: Գինն է 1 ր. 50 կ.:

—

Ստացանք Ե. Թոփչեանի «Լոյս» օրացոյցները—գրպանի և հատուածական կամ պատի: Վերջինի տախտակի շրջանակում գետեղված են Ալիշանի, Խորէն-Նարպէյի, Գամառ-Քաթիպայի, Շահազիզի, Նալբանդեանի, Պէշիկթաշլեանի, Դուրեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Յ. Յովհաննիսեանի, Ա. Իսահակեանի, Ծատուրեանի և Զօհրանեանի պատկերները: Գրպանի օրացոյցը ևս ունի մեր գրագէտներից մի քանիսի պատկերները—Գաբրիէլ եպ. Այվազովսկի, Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեան Ս. Նազարեան և Լէօ. կան և մի քանի ուրիշ պատկերներ: Տպված են օրացոյցները «Հէրմէս» տպարանում: Գրպանինն արժէ 20 կ. (302 երես), իսկ պատինը 50 կ.:

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ այսօր, երեքշաբթի, նոյեմբերի 23-ին կը կայանայ Կովկասեան Կայսերական Գիւղատնտեսական Ընկերութեան ընդհանուր ժողով: Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8 ին: Զբաղմունքի առարկաներն են. 1) Ա. Քալանթարի զեկուցումը. «Ի. Ստեբուտի ծառայութիւնները Ռուսաստանի գիւղատնտեսական խնդիրները պարզելու գործում», (նրա գործունէութեան 50-ամեակի առիթով): 2) Ն. Ա. Սուլտան-Կրիմ-Գիրէյի զեկուցումը «Աղդաշի և Երևանի բամբակաբոյծների ժողովի մասին, 1904 թւի սեպտեմբերին»: Կողմնակի անձեր կարող են ներկայ լինել:

—

Մոսկվայի քաղաքագլուխը դումայի նիստում մանրամասն բացատրել է ձայնաւորներին Ռուսաստանի բոլոր քաղաքագլուխների ընդհանուր ժողով հրաւիրելու և նրա պարապմունքների նախագիծը:

—

Մտադրութիւն կայ հրաւիրելու սպառողական ընկերութիւնների համառուսական ընդհանուր ժողով: Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն՝ Ռուսաստանում բոլոր սպառողական ընկերութիւնների թիւը հասնում է 960-ի: Դրանցից ամենահինն է Ուսօլեանը (Պերմի նահանգ), որ բացված է 1870 թւին:

—

Եւրոպական Ռուսաստանի բոլոր մաքսատները 1904 թւի 8 ամսվայ ընթացքում մաքս են ստացել 141,705,000 րուբլի, այսինքն՝ անցեալ տարվայ նոյն ժամանակամիջոցից 2 միլիօն րուբլի պակաս:

—

Պետերբուրգի դումայի ձայնաւոր Ֆալբորկն առաջարկութիւն է արել, որ որոշված կարգով միջնորդութիւն յարուցվի պատշաճաւոր վարչութեան առաջ Պետերբուրգում Ռուսաստանի բոլոր քաղաքագլուխների ընդհանուր ժողով կայացնելու համար թոյլտւութիւն ստանալու: Երբ այդ ժողովը թոյլատրվի կառավարութեան կողմից, այն ժամանակ ձայնաւորն առաջարկում է դումայի նախաձեռնութիւնն իր վրա առնել:

—

«Մշակի» այսօրվայ համարի հետ քաղաքի բաժանորդներին ուղարկում ենք դօքտոր Կ. Փաշայեանի կազմած «Ընդարձակ դպրոցական

րաններ, օրինակ Նորվէգիայում կառուցածների ընդհանուր կարողութիւնը հասնում է 73,500 ձիու:

Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում 1893—1897 թ., ընդամենը չորս տարվայ ընթացքում շինվել են ջրաբաշխական նոր կայարաններ 700,000 ձ. կարողութեամբ: Կարող է հարց ծագել, թէ ինչպէս են գործադրում այդ հսկայական ուժը: Ամերիկայում այժմ էլեքտրականութիւնը հաղորդում են 300—350 վերստ հեռաւորութեան և այդպիսով երկաթուղային ամբողջ գնացքներ են երթևեկում էլեքտրական ուժի շնորհիւ: Նիագարա ջրվէժից մինչև Ալբանի, մօտ 375 վերստ տարածութեան վրա, նոյնպէս կատարվում է էլեքտրական երկաթուղու գնացքների երթևեկութիւնը:

Հիւսիսային Ամերիկայի ջրաբաշխական ամբողջ կարողութիւնը հասնում է 200,000,000 ձ.: Եթէ ենթադրենք, որ առևտրական տեսակէտից շահաւէտ է վերոյիշեալի 1/10-ը, այսինքն 20,000,000 ձ. շահագործել, այն ժամանակ գոյութիւն ունեցող կայարանների ուժը հաւասար կը լինի միայն 4—5%: Թէև Հիւսիսային Ամերիկայում միայն 4—5% է շահագործված, այնուամենայնիւ ջրաբաշխական շէնքերի քանակութեան տեսակէտից նա դարձել առաջին տեղն է բռնում:

Շվէյցարիայում (1902 թ. վերջերում) էլեքտրական կայարանների կարողութիւնը հաւասար էր 150,563 ձ., ջրաբաշխական կայարաններինը 128,780 ձ., այսինքն 85½%:

Շվէյցարիայի ջրաբաշխական ամբողջ հարստութիւնը հաւասար է 250,000 ձիու: Ասել է Շվէյցարիան ամենից շատ է օգտվում իր ջրային հարստութիւնից և այդ տեսակէտից նա առաջին տեղն է բռնում ամբողջ աշխարհում: Նորվէգիան նոյնպէս մեծ ծաւալով է օգտվում «սպիտակ ածխից»: Արդիւնաբերական շէնքերից ջրաբաշխականների բաժնի կարողութիւնը 75% է կազմում: Նորվէգիայի գործարանների կարողութիւնը հաւասար է 164,500 ձիու:

Գերմանիան թոյլ է օգտվում: Էլեքտրական կայարանների կարողութիւնը հասնում է 273 500 ձ., իսկ ջրաբաշխական կայարաններինը 17,000 ձ., այսինքն միայն 6%:

Իտալիան ունի 3,000,000 ձ. ջրաբաշխական կարողութիւն: Ամենամեծ կայարաններն են Տիչինօ գետի ափին 18,000 ձ. և Պադերնօյում, Ադդա գետի վրա 13,000 ձ.:

Ֆրանսիական Ալպերի ջրաբաշխական կարողութիւնը հաւասար է 3,000,000 ձ. Ֆրանսիական կայարանները փոքր են, բայց բազմաթիւ: Փոքր ի շատէ մեծ կայարանը պատկանում է «Société Lyonnaise des forces motrices du Rhone» կոչվող ընկերութեանը: Արդիւնաբերութեան ընդարձակվելու դէպքում կայարանը կարող է մատակարարել 18,000 ձ. ուժ:

Ինչ վերաբերում է Ռուսաստանի, նոյն իսկ Եւրոպական Ռուսաստանի ջրաբաշխական հարստութեանը՝ ունեցած տեղեկութիւնները շատ քիչ են: Սիբիրի մասին ոչինչ յայտնի չէ: Հաւանական ենթադրութիւնների համաձայն Ռուսաստանի ջրային հարստութիւնը կարելի է համարել 11,500,000 ձ. չափ: Ֆինլանդիայինը հաւասար է մօտաւորապէս 3,000,000: Եւրոպական Ռուսաստանի 24 գետերի ջրաբաշխական կարողութիւնը հաւասար է 1,750,000 ձ.: Ամենից ուժեղ գետերը հետևեալներն են՝ Դնէպր (240,000 ձ.), Նարօվա (38,000 ձ.), Վոլխով (33,000 ձ.), Հարային Դվինա (121,000 ձ.) և Դնէստր (96,000 ձ.), ընդամենը 580,000 ձ.:

Ռուսաստանի արդիւնաբերական ամենամեծ շրջանը Մոսկվայի և նրա հարևան նահանգներն են: Ջրաբաշխական տեսակէտից նրանք ամենաաղքատներն են:

Եթէ Եւրոպական Ռուսաստանի միայն հիւսիսային և արևմտեան գետերի ուժը շահագործվէր, այն ժամանակ Անգլիայից ներմուծվող 150,000,000 պուդ ածխի կէսը կը փոխարինէր տեղական «սպիտակ ածուխը»:

Պէտք է խոստովանել, որ Ռուսաստանի ջրաբաշխական հարստութիւնը համարեա թէ չի շահագործվում, գետերը հոսում ու թափվում են, ոչ մի շահ չը բերելով արդիւնաբերութեան և ժողովրդին: Այն ինչ արևմտեան Եւրոպայի մի քանի երկրներում, մանաւանդ Ամերիկայում նրանից ստանում են՝ լոյս, էլեքտրական ուղիներ են բանացնում, գործադրում են ուժը արդիւնաբերութեան մէջ, լեռնային գործում և մասամբ էլ գիւղատնտեսութեան մէջ:

Կովկասում էլ համարեա չեն օգտվում այդ բնական հարստութիւնից: Մեզ յայտնի են Բօրժօմի ջրաբաշխական կայարանը 150 ձ., թէև 1000 ձ. չափ կարող են ստանալ, այժմ աւելորդ ջուրը թափվում է 60 սաժէն բարձրութիւնից, գոյացնելով մի սքանչելի ջրվէժ. կան ջրաբաշխական էլեքտրական կայարաններ և Աքասթումանում ու Պեատիգօրսկում:

Կովկասը որպէս լեռնային երկիր հարուստ է արագընթաց և բարձրից ցած վազող գետերով, ուստի եթէ կովկասցիներս գիտակցօրէն վերաբերվենք դէպի մեր ջրային հարստութիւնը, ահագին օգուտ կը քաղէինք նրանից, այն ինչ այժմ գետերը ի զուր տեղը գնում են և ոչ մի շահ չեն բերում ժողովրդին: Ցանկալի է, որ կովկասցիներս մանրամասն տեղեկութիւններ հաւաքէինք մեր ջրերի մասին, նրանց քանակութեան, հոսանքի, ընդհանուր ուժի և շահագործվող բաժնի մասին:

Ինչպէս ցոյց են տալիս առաջ բերած թւերը մարդկութիւնը դեռ աննշան կերպով է օգտվում բնական այդ հարստութիւնից, այն ինչ այդ աննշան շահագործութիւնն անգամ արդիւնաբերութեան մէջ որոշ փոփոխութիւն է մտցրել: Եթէ բոլոր ազգերը ամենալայն կերպով օգտվեն իրանց ջրային հարստութիւնից, այն ժամանակ արդիւնաբերական կենտրոնները աշխարհագրական այլ դասաւորութիւն կը ստանան, որից կառաջանան արմատական մեծ փոփոխութիւններ ժողովրդի տնտեսական կեանքում:

Յ. Զախմախչեանց

տողջապահութիւն» գրքի մասին յայտարարութիւնը։

—

ԴԵՐԲԵՆՏԻՑ մեզ գրում են. «Ուրբաթ, Նոյեմբերի 19-ին, դերասան Ն. Յովհաննիսեանը, Դերբենտի հասարակական ժողովարանի դահլիճում, տեղիս նոր սիրողների մասնակցութեամբ խաղաց Դիւմայի «Քին»ի—երկրորդ և երրորդ գործողութիւնը և «Կախարդված, պոինց»։ Չը նայելով, որ սիրողների մեծ մասը առաջին անգամն էին բեմ բարձրանում, բայց խաղացին լաւ։ Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լի էր հանդիսականներով, կային եւ օտարազգիներ»։

—

ԼԱՅՊՑԻԳԻՑ մեզ գրում են. «Ս. Էջմիածնի միաբան Երուանդ սարկաւագը, որ նախորդ սեմեստրին տեղիս համալսարանի փիլիսոփայական ֆակուլտէտում աջող քննութիւն տալով փիլիսոփայութեան դօկտորի աստիճանն ստացաւ, ամսիս 12-ին Գիսէնի համալսարանի աստուածաբանական ֆակուլտէտի կողմից արժանացել է լեցէնցիատի պատւի աստիճանին իր «Հայոց եկեղեցու յարաբերութիւնները ասորոց եկեղեցիների հետ մինչև Ժ Գ. դարու վերջը, ըստ հայկական և ասորական աղբիւրների» աշխատութեան համար, որի առաջին մասը միայն (մինչև Զ. դար) իբրև դիսերտացիօն ներկայացված էր Լայպցիգի համալսարանին։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ճապօնական էսկադրան կը գնայ ընդ առաջ բալտիական էսկադրայի։ «Times» լրագիրը հաղորդում է, որ ճապօնական մի էսկադրա գնալու է ռուսական 2-րդ խաղաղ ովկիանեան էսկադրային ընդ առաջ և այդ էսկադրայի հրամանատարը լինելու է ծովապետ Տօգօն։ Մի ուրիշ էսկադրա՝ հրամանատարութեամբ ծովապետ Կամիմուրայի՝ կը մնայ Պորտ Արտուրի մօտ։ (Русь)

Անգլիական լրագիրը բալտիական էսկադրայի մասին։ «Morning Post», մի առաջնորդող յօդուածի մէջ խօսելով բալտիական էսկադրայի մասին, ասում է. «Ռուսական նաւատորմը գտնվում է Հեռաւոր Արևելքի ճանապարհի վրա, ուր նա յոյս ունի ոչնչացնել ճապօնական նաւատորմը, որ կը տայ պատերազմին բոլորովին նոր դարձուածք։ Կէս տարի առաջ անգլիական պատերազմական քննադատներից շատերը համոզված էին, որ բալտիական էսկադրան չէ կարող գնալ Հեռաւոր Արևելք, որովհետև ոչ մի հնար չը կայ ածուխ հայթայթել նրան ճանապարհին։ Այդ դժուարութեան առաջը առնված է և ռուսներին աջողվեց առատօրէն ձեռք բերել Ուէլսի ածուխ բալտիական էսկադրայի համար։ Կարելի է ասել, որ պահվում է խիստ չէզոքութիւն. կարելի է ասել, որ մենք վարվել ենք շիտակ—եզրակացնում է լրագիրը։ (Спб. А.)

Պորտ-Արտուրում։ Բեռլինի լրագիրներից մէկում կոմս Րէվենտլօվ գրում է, թէ որքան պաշարողական գծերը մօտենում են բերդին, այնքան նաւահանգստում կանգնած էսկադրայի համար անհրաժեշտ է դառնում դուրս գալ ինչ գնով և լինի բաց ծովը։ Օգոստոսի 10-ի կռիւը մղեցին առաջ Վիտգեֆտ, յետոյ Ուխտօմսկի ծովապետները, բայց ոչ այն հարկաւոր եռանդով, որը միայն կարող էր աջողութիւն բերել։ Այդ պատճառով այդ կռիւը անաջող անցաւ ռուսների համար և այդ անաջողութիւնը ամենևին չէ հաւասարակշռվում մարդկանց այն չնչին կորուստներով, որ կրեցին ճապօնացիները։ Եթէ Պորտ-Արտուրի նաւատորմի նոր հրամանատար ծովապետ Վիրէնը մինչև այժմ մի փորձ չը կատարեց՝ դուրս գալ իր նաւերով բաց ծովը և յուսահատօրէն յարձակվել հակառակորդի վրա, որպէս զի պատւով մահ գտնէ, կամ ճապօնացիներին ահագին կորուստներ հասցնելով, ճանապարհ մաքրէ երկրորդ խաղաղ ովկեանեան էսկադրայի համար, ուրեմն պէտք է ենթադրել, որ այդպիսի փորձը բոլորովին անհնարին էր։ Մի կողմը թողնելով այն հարցը, թէ հնարաւոր է, որ գեներալ Ստեսսելը նաւերի էկիպաժներին բերել և պաշտպանողական աշխատութիւններ է տուել ցամաքի վրա, կարելի է դեռ կարծել, որ նաւերի ածուխի պաշարները բաւարար չեն, կամ հնարաւորութիւն չէ եղել ուղղել օգոստոսի 10-ի կռւում ստացած վնասուածները, կամ թէ, վերջապէս, որ նաւերի նաւահանգիստ մտած ժամանակ, նրանք կատարվող կարկատումների ժամանակ ենթակայ եղան իրանց վրա ուղղված պաշարողական թնդանօթների քայքայիչ գործողութեան։ Ես դեռ նորերս ցոյց տուեցի, որ վերամբարձ կրակի դէմ, որի ժամանակ ռումբերը կոր գծով թափվում են վերևից տախտակամածի վրա, նաւերը բաւականաչափ պաշտպանութիւն չունեն։ Այդպիսի մի ծանր ռումբ կարող է ահագին վնաս հասցնել ամենապինդ պատերազմական նաւին։» (К.)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

20 Նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի ամենահպատակօրէն հեռագիրը 1904 թւի Նոյեմբերի 19 ից. «Նոյեմբերի լոյս 19-ի գիշերը մեր զօրքերի զետեղման կենտրոնում երկու վաշտ և կամաւորներ, շտաբս-կապիտան Մանկօվսկու հրամանատարութեամբ, խուզարկութիւն կատարեցին հակառակորդի գրաւված տեղում, յետ մղեցին նրա պահակախմբերը և գրաւեցին նրա խրամատները։ Ապա շարունակելով իրանց շարժումը դէպի առաջ վաշտերը դիմաւորվեցին զօրեղ կրակով և որովհետև թշնամու բազմաթիւ օժանդակ զօրքեր եկան, յետ քաշվեցին դէպի իրանց դիրքերը։ Հրաձգութեան ժամանակ սպանվեց կտրիճ շտաբս կապիտան Մանկօվսկին, որ վերջին օրերս միայն ստացել էր Ս. Վլադիմիրի շքանշանի 4 դ. աստիճանը սրերով և ժապաւէնով, և վիրաւորված են 5 զինւոր։ Նոյեմբերի 19 ին զեկուցումներ պատերազմական ընդհարումների մասին չեն ստացվել։ Վերոգրեալի մասին ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձերդ Կայսերական Մեծութեան»։

Գեներալ-լէյտէնանտ Սախարօվի հեռագիրը գլխաւոր շտաբին Նոյեմբերի 19-ից. «Նոյեմբերի լոյս 18-ի գիշերը մեր կամաւորները պօրուչիկ Վադեցկու հրամանատարութեամբ խուզարկութիւն արին ճապօնական ամրութիւնների կողմում, Տանգօու գիւղից մի քիչ արևմուտք։ Ճանապարհին պատահած ճապօնական պահակը՝ 30 հոգուց բաղկացած, սպանվեցին։ Յետոյ կամաւորները պատահեցին փոսի և երկաթէ թելերով շինված արգելքների։ Դրանց վրայով անցնելով, կամաւորների մի մասն ընկաւ ֆուգասի վրա, որը պայթեց, իսկ յետոյ 20 ի չափ կամաւորներ խուժեցին ճապօնական խրամատները և այնտեղ եղած 20 ի չափ ճապօնացիներին սպանեցին։ Իրանց կարգին՝ ճապօնացիներին օգնելու եկած զօրքերը գրոհ տուին մեր կամաւորների վրա, նրանց վրա նետելով ձեռքի ռումբեր։ Կամաւորները յետ քաշվեցին, տանելով հետները իրանց 5 սպանվածներին և 14 վիրաւորներին։ Կամաւորները բերել են ճապօնական մի քանի հրացաններ և զգեստի իրեր։

21 Նոյեմբերի

ՄՈՒԿԴԷՆ, 20 Նոյեմբերի (Սեփ. Թղթ.)։ Լուրերի համեմատ, գիշերը դօնեցիները վերցրին ճապօնական մի բատարէա Լիդեանտունի մօտ։

ԽԱՐԲԻՆ, 19 Նոյեմբերի։ (Սեփ. Թղթ.)։ Ժամանեց 2 դ. մանջուրական զօրքի հրամանատար գեներալ Գրիպպէնբէրգ։

ՄՕՍԿՎԱ, 20 Նոյեմբերի։ Հիմնվում է նոր կօնկուրս նկարչութեան և քանդակագործութեան ահագին շինութիւն կառուցանելու համար։—Մօսկվայի զինուորական հիւանդանոցում կազմվում են շտատներ 13 նոր սանիտարական գնացքներից, իւրաքանչիւրը 30 վագօններից։ Բացի դրանից կը կազմակերպվի բըժիշկների շտատ 10 նոր հիւանդանոցների համար Իրկուտսկում։

ԿԻԵՎ, 20 Նոյեմբերի։ Գերմանիայից պատւիրված է բերել երեք բարաքներ հիւանդների և վիրաւորների համար։ Յայտարարութիւններ են ստացված զանազան անձերից, որ ցանկանում են ապաստանել 80 օֆիցէրների և 1000 զինւորների։

ՄՈՒԿԴԷՆ, 19 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Ռուսաց պաշարողական արտիլերիան սկսեց կէսօրին ռմբակոծել երկաթուղիական շրջանը դէպի հարաւ Սուեատունից։ Սաստիկ ռմբակոծութիւն էր շարունակվում մինչև մութը կոխելը։

ՏՕԿԻՕ, 20 Նոյեմբերի (Րէյտէր)։ Երէկ եկան դէպի ճապօնական ձախ թևը պարլամենտերներ և մասնակի զինադադար կապեցին առաւօտեան 10 ժամից մինչև ցերեկվայ 4 ժամը ժամանակամիջոցով՝ հնարաւորութիւն ունենալու համար ժողովելու վիրաւորներին և սպանվածներին։

ՏԱՆԺԷՐ. 20 Նոյեմբերի։ Եկան «Դնէպր» կրէյսէրը և երկու ականանաւեր։

ՋԻԲՈՒՏԻ, 20 Նոյեմբերի։ (Հաւաս)։ Ռուսական վեց պատերազմական նաւեր, եօթը ականանաւեր և ինն փոխադրիչներ, որոնք մտնում են Ֆէլկէրզամի զօրաբաժնի կազմի մէջ, խարիսխ գցեցին նաւակայանից դուրս։

ԿՕԼՕՄԲՕ, 20 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Յայտարարված է, որ արգելվում է ածուխ տալ որ և է շոգենաւին առանց կառավարութեան թոյլտուութեան։

21 Նոյեմբերի

ՀԵԼՍԻՆԳՕՐՍ, 20 Նոյեմբերի։ Սէյմի կանօնադրութեան համաձայն, սէյմին մասնակցելը կազմում է նրան անդամ ընտրված անձերի ոչ միայն իրաւունքը, այլ և պարտականութիւնը, այդ պատճառով Բարձրագոյն թոյլատրված է Ֆինլեանդիայում բնակվել սէյմի նիստերի ժամանակ այն անձերին, որոնք աքսորված են երկրից, բայց որոնք, օրինական կերպով ընտրված և պատգամաւորի լիազօրութիւններ են ստացած։ Թոյլտուութիւնը վերաբերում է Մէխէլինին, բարօն Բօրնին, Էստլանդէրին, Կրիստերսօնին, Լունդէնիուսին և Ֆէլմանին։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 19 Նոյեմբերի։ Իտալական դեսպանը յայտնեց Բ. Դրանը, որ Իտալիան էլ աւելացրել է իր օֆիցէրների թիւը մակեդօնական ժանդարմէրիայում։ Նոյնանման յայտարարութիւն կանէ այս օրերս և ֆրանսիական դեսպանը։ Անգլիան կաւելացնէ միայն մի օֆիցէր։

ՄՕՍԿՎԱ, 20 Նոյեմբերի։ Երկոյեան 200 երգուեալ հաւատարմատարներ ընդհանուր ժողով արին։ Բազմաթիւ ճառեր խօսեցին դատաստանական հիմնարկութիւնների 40-ամեակի առիթով։ Հռետորները մատնացոյց էին անում ժամանակակից ռուս դատարանի մէջ րէֆորմներ մտցնելու հարցի վրա։

ՏՕԿԻՕ, 19 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Պարլամէնտին ներկայացված է 1905 թւի բիւդջէտը։—Ծախքերը մօտաւորապէս 1 միլիարդ իէն են հաշւած։ Այդ գումարից 780 միլիօնը զինւորական ծախքերի համար է նշանակվում։ Ֆինանսների մինիստրը յայտնեց, որ հետևեալ տարի պէտք կը լինի փոխ առնել միայն 450 միլիօն իէն։

ՄԱԴՐԻԴ, 21 Նոյեմբերի։ (Հավաս)։ Կառավարութիւնը հերքում է այն լուրը, թէ Իսպանիան բողոքել է Բալտիական էսկադրայի Վիգօյում մի առժամանակ մնալու առիթով։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 20 Նոյեմբերի։ (Կորր. Բիւրօ)։ Պաշտօնական թերթում հրատարակված է թագաւորի ուկազը Գրուիչի կաբինէտի հրաժարականն ընդունելու և գործերը մի առժամանակ վարելը նրան յանձնելու մասին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Прав. Вѣст.»-ում հրատարակված է Բարձրագոյն րէսկրիպտ երկրագործութեան մինիստրի խորհրդի անդամ Ստեբուտի անունով, նրա կէս-դարվայ գործունէութեան առիթով։

21 Նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Խօլերայով հիւանդացողների թիւը Կովկասում Նոյեմբերի 10-ից մինչև 16 ը նորից կրկին բարձրացաւ, մանաւանդ Երևանի նահանգում։ Բագւում և Բագւի նահանգում նոր հիւանդացողների թիւը հաւասար է 53 ի, Ելիսաւետպօլի նահանգում—32-ի, Թիֆլիսի—4 ի։ Հիւանդացողների նշանաւոր թիւ նկատվում էր Սամարայի նահանգի Նիկօլաեվսկի գաւառում։ Սարատովի նահանգում հիւանդացողների թիւը 40 էր։ Աստրախանի նահանգում նորից հիւանդացան 6։ Անդրկասպեան շրջանի Սերախսի պրիստաւութեան մէջ հիւանդացան 27։ Նոյեմբերի 11 ին խօլերայով հիւանդացողներ կային Տաշկէնդում և նրա շրջականերում։

ՄԻՆՍԿ, 21 Նոյեմբերի։ Լոյս տեսաւ «Бѣлорусскій Вѣстникъ» լրագրի առաջին համարը։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ, 21 Նոյեմբերի։ Ռուսական օժանդակ կրէյսէրն անցաւ Լանգէլանդի հարաւային ծայրի մօտ, դիմելով դէպի հիւսիս։

ՀԱԱԳԱ, 20 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Շուտով այստեղ կը գումարվի միջազգային կօնֆէրէնցիա քննելու համար լողացող հիւանդանոցների դրութեան հարցը միջազգային իրաւունքի տեսակէտից։

ՄՕՍԿՎԱ, 21 Նոյեմբերի։ Ժամանեց արտակարգ դեսպան Միրզա-Րիզա խանը շքախմբով։

ՕԴԷՍԱ, 20 Նոյեմբերի։ Դատաստանական կանօնադրութիւնները մտցնելու քառասնամեակի առիթով Օդէսայի իրաւաբանները և փաստաբանները կազմակերպեցին հանդիսաւոր ժողովներ րէֆէրատներով և ճառերով։

ՍՕՖԻԱ, 21 Նոյեմբերի։ (Դիմադրական շրջաններից)։ Համայնքներին վերաբերեալ վիճաբանութիւնները ազմկալի հակաճառութիւններ առաջացրին։ Մինիստր Պետկօվ սպառնաց հրաժարական տալ։ Խորհրդ մեծամասնութիւնը քուէարկեց օրէնքները։ Վատ տպաւորութիւն է գործում իշխանի ճառը, ուղղված այն պատգամաւորութեանը, որը յանձնեց նրան գահական ճառի պատասխանը։ Նա ներկայացնում է ստամբուլօվեան մինիստրութեան փառաբանութիւնը. կարծում են, որ նա թելադրված է մինիստրներից։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնապէս։ Գեներալ-լէյտենանտ Սախարօվի հեռագիրը գլխաւոր շտաբին 1904 թւի նոյեմբերի 21-ից. «Նոյեմբերի լոյս 21-ի գիշերը ճապօնական կամաւորների կոմանդան փորձում էր քանդել մեր երկաթաթելային արգելքը Լինշինպու գիւղի մօտ, բայց յետ մղվեց մեր հրացանային կրակով. այդ ժամանակ մենք բռնեցինք մի վիրաւոր ճապօնացու։ Զեկուցումներ չեն ստացվել պատերազմական ընդհարումների մասին ներկայ նոյեմբերի 21-ին։»

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնապէս։ Գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի ամենահպատակօրէն հեռագիրը Նորին Կայսերական Մեծութեան Անունով 1904 թւի նոյեմբերի 20-ից. «Ներկայ նոյեմբերի 19-ին մեր խուզարկու խմբերը, որոնք հասան մինչև Դապինդուշան, հակառակորդի չը հանդիպեցին։ Ձախ թևի վրա առաջուց ուղարկված պատրուլները գտան 17 ճապօնական դիակներ առանց հագուստի, որոնք հաւանականօրէն կողոպտված էին տեղական բնակիչներից։ Նոյեմբերի լոյս 20-ի գիշերը ճապօնացիների երկու վաշտ յարձակում գործեցին Ուտեագի գիւղի վրա, 3 վերստ դէպի արևելք Զժանտախէնան գիւղից Խունխէ գետի վրա. հակառակորդը յետ մղվեց հրացանային կրակով։ Մեզ մօտ սպանվեցին 2 և վիրաւորվեցին 4 զինւոր։ Մեր գտնված տեղի առաջ վիրաւորված և սպանված շատ ճապօնացիներ մնացին, բայց ճապօնացիները չեն թողնում հաւաքել նրանց, կրակ թափելով իրանց մօտեցողների վրա։ Նոյեմբերի 15-ից լոյս 19 ի գիշերը մեր պահակներից մէկի մօտ եկան վելիկօլուցկեան գնդի Իշչէնկօ և Խարզամատով զինւորները, որոնք վիրաւորված լինելով հոկտեմբերի 3-ի գիշերային յարձակման ժամանակ, խրամատներում մնացել էին։ Զինւոր Խարզամատով, որպէս աւելի թեթև վիրաւորված, 45 օր շարունակ սպանվածներից հաւաքում էր ուտելիքն, որով կերակրվում էին թէ ինքը և թէ Իշչէնկօն և այն ժամանակ միայն, երբ Իշչէնկօն ընդունակ եղաւ շարժվելու, նրանք երկուսն էլ դուրս եկան խրամատներից և սողալով եկան մեր զետեղման շրջանը։ Զեկուցումներ չեն ստացված պատերազմական ընդհարումների մասին ներկայ նոյեմբերի 20-ին։ Վերոգրեալի մասին ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեանը»։

22 Նոյեմբերի

ՏԱՆԺԷՐ, 21 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ «Րիօն» կրէյսէրը երկու ականանաւերի հետ միասին ճանապարհ ընկաւ Ալժիր։ Եկան ռուսական «Օրէօլ» և «Տունգուզ» կրէյսէրները և «Օկէան» փոխադրիչը։ Եկան «Օլէգ» և «Իզումրուդ» կրէյսէրները։

ԲՐԷՍՏ, 21 Նոյեմբերի։ «Պրօնզիտէլնի» ականանաւը, անհրաժեշտ կարկատումներ անելուց յետոյ, ճանապարհ ընկաւ կէսօրից յետոյ երեք ժամին։

ՉԻՖՈՒ, 20 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Բալտիական էսկադրային դիմադրելու համար ճապօնացիների պատրաստութիւնների մասին կարելի է գաղափար կազմել նոյեմբերի 17-ին Ճապօնիայից հեռացած ֆրանսիական «Բինտիւան» շոգենաւի օֆիցէրների պատմածից։ Նրանք տեսել են Սասեբօում «Միկազա» զրահակիրը առանց որ և վնասուածքի։ Շանդունեան հրուանդանից քառասուն մղոն դէպի հարաւ շոգենաւը տեսել է «Ազախի» նաւը, նոյնպէս կարկատված։ Նաւատորմը կարկատելու աշխատանքները շարունակվում են կատարեալ գաղտնապահութեամբ։ Ասում են, որ օգոստոսից ականային նաւատորմը լաւ դրութեան մէջ է պահվում, գտնվելով Սասէբօ նաւահանգստում և Իալնիում։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ (Րէյտէր)։ Ռուսաց կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի Շանգհայում պահեստներ շինել իր զօրքին և նաւատորմին պաշար մատակարարելու համար։ Այստեղի գերմանացի մասգործը ռուսական իշխանութիւններից մի քանի միլիօն ֆունտ մսի պատուէր ստացաւ։ Շանգհայի չէզոքութեան այդպիսի խախտումը զայրոյթ է առաջացնում։—Ճապօնական հիւպատոսը պահանջում է, որ չինական իշխանութիւնները աւելի խիստ դիսցիպլինայի մէջ պահեն ռուսաց նաւաստիներին։

ՏՕԿԻՕ։ (Րէյտէր)։ «Ասախի» լրագրի թըղ-

Թակիցը Նիւ-Ջուանում հաղորդում է, որ ռուսական 50,000 օժանդակ զօրքերը եկան Գիրին: Ռուսները Տէլինից դէպի Շախէ ուղարկեցին 15 հազար Թնդանօթներ. Եւրոպական Թուսաստանից եկան 20,000 զօրքեր և յարձակում են գործում Շիուլինի կողմից:

ԼՕՆԴՕՆ, 21 նոյեմբերի: (Րէյտէր): Կարդիֆեան իրաւաբանականները երեկ հրաման ստացան արտաքին գործերի մինիստրութիւնից՝ որ Թոյլ տալ ... «Կապիտան Մենցել» անուան շոգենաւին, որը գտնւում է Կարդիֆում: Լուրերի համաձայն, քաղաքական և զինուորական կառավարութիւնները բնում են այն հայցը, Թէ պէտք է արգելել զինուորական նաւերին ածուխ մատակարարել ռուսական էսկադրային:

ԿԱԼԿՈՒՏՏԱ, (Րէյտէր): Թարսւր բրիտանական միսսիան ժամանեց Զէյատարոս, որ նրան յաւիտենլից ընդարան էմիրի պալատում:

ՏՕԿԻՕ, 22 նոյեմբերի: (Րէյտէր): Մի քանի պատուիրակութիւնների քարոզչական միութիւնները դէպի քաղաքական նաւատորմը այստեղ ուղարկ[illegible] ... կառավարութիւնը բոլոր կը յայտնէ զինուորական և պատուավարական կառավարութիւնների այն բանի ... որ ռուսները ածուխ էին բեռնում նրանց գաղ Թափանցիկ նաւահանգիստներում:

ՉԻՖՈՒ: (Րէյտէր): Եապօնացիները Գորա Արտուրի մօտ յայս ունին, որ հնարաւորութիւն կունենան ... «Պերեսվէտ» կրակով, իսկ Էրլունշան ամրոցը «պատգամ» կրակով, պաշտպան Թնդանօթները գնդով 203 մետր բարձրութեան վրայ Ռուսները սպանել կրակ են կենտրոնացնում այդ բարձրութեան վրա:

ՇԱՆՂԱՅ: (Րէյտէր): Ռուսները մեծ քանակութեամբ քաշաշենում են առաջ բերում 203 մետր բարձրութեան վրայ:

ՄՈՒԿԴԷՆ, 21 նոյեմբերի: (Սեփ. Թղթակցից): Այսօր ավարտուեցին շարունակւում է. Եապօնական Թնդանօթները փառս չեն հասցնում. Կամաւորների ... ռուսական ... Թնդանօթներ ... նավաստի ...

ՀՌՈՄ: Երեկոյ 12 ժամին կայացաւ Գիտնման պրինցի մկրտութիւնը. կնքամայրն էր Մարգարիտա Թագուհին, իսկ պատուաւոր կնքահայրեր էին չէրնօգորեան Նիկօլայ իշխանը և Վիլհելմ կայսրը ու անգլիական Թագուհին: Վերջին երկուսի ներկայացուցիչներն էին, կայսրին—Պրուսական Ալբրէխ պրինցը, իսկ Թագուհուն—Կօննաուտեան պրինց: Արտուր:

ՄՈՒԿԴԷՆ, 22 նոյեմբերի: (Սեփ. Թղթ.). Յուանշանում երեկոները եապօնացիները օգապարիկներ են Թողնում և նրանցից նշան են զնում: Ցինխուանչէն—Շախէզի երկաԹուղու կառուցումը ուշանում է նիւԹեղէնների պակասութեան պատճառով:

ՕՐԷՕԼ: Ներքին գործերի մինիստրութիւնը տուեց 50,000 ր. անտոկոս փոխատուութիւն Օրլովի նահանգական զէմստվօին ծառայութեան կոչված պահեստի զինուորականների ընտանիքներին խնամելու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱՆ

19 Նոյեմբերի

Բօրսայի դիսկօնտը	— — —	»
Պետական 4⁰/₀ ռենտան	— — —	»
I Թաղար. տոմսերը	427$^1/_2$ —	»
II » »	320— —	»
III » »	271— —	»
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	— — —	»
Բագուի » » »	— — —	»
Թիֆլիսի հող. բանկի 5⁰/₀	— — —	»
» » » 4$^1/_2$⁰/₀	— — —	»
Բագուի Նաւթ. Ընկ.	450— —	»
Կասպիական Ընկ.	5650— —	»
Մանթաշեան և Ընկ.	245— —	»
Նօբէլի և Ընկ.	10700— —	»

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՊԻԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելեամինօվսկայա փողոց № 8: (ե.ռ.) 42—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Զեռնարկութիւն Կայսերական Թատրոնների արտիստ Լ. Գ. Ֆոնեցկի

Այսօր, երեքշաբթի, նոյեմբերի 23 ին, մասնակցութեամբ ա.ա. Տօմսկիյի, Շիւուլցեր, Միշինսկայի, Զաուսմակայի, պ.պ. Րեյան-վի, Կամարովի, Գօրուբինօվսկու, Զալինսկու և Մուզատովի կը ներկայացվի

ՏՐՈՒՔԱԴՈՒՐ

օպեր. 4 գործ. երաժ. Վէրդիի:
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին:

Չորեքշաբթի, նոյեմ. 24-ին փոքր գինով աշակերտական ընկերութեան ներկայացում, գեղասան Արաշիհէնի բենեֆիս. կը ներկայացվի I ՀԱՄՈՒՍՆԻՆԵՐ, II ԲԱՆԵՖԻՍԻՑ ԱՌԱՋ. Հինգշաբթի, նոյեմբերի 25-ին, Վ. Ի. Լադարեւի 2-րդ դեբիւտի համար կը ներկայացվի ԿԱՐՄԷՆ, օպեր. 4 գործ. երաժ. Բիզէի:

Պատրաստվում են ներկայացնելու ՄԱՆԴԱՐԻՆԻ ՈՐԴԻ, օպեր. 1 գործ. երաժ. Կիւի. ՄԱՆՕՆ, օպեր. 5 գործ. երաժ. Մասսընէ:

1—1 Կառավարիչ Ի. Ա. Կէյլեր

Թիֆլիս Ալեքսանդրեան պատգամաւորական Թօղովը, Յանձնելով է աշնանային ամառողական գրքերի կարգաւորութիւնը և սկսել է կազմել բնակութեան ցուցակներ, զանազան ... Արտեղի Սոլոդսկային, Ս. Ս. Մեծ ... Դուհինեան ... և Սոփու ...
... խնդրում է վերոյիշեալ բնակարանների ... 10 ... 11—12-ին: 1—5

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբերի 24-ին
Հայոց դրամատիկական ընկերութիւնը բարեգործական մամուլեան կողմից հայ դերասանուհիների և դերասանների կը տայ

I

ՕՍԿԱՆ ՊԵՏՐՕՎԻՉԸ ԴԻՄԱԿՈՒՄ

կօմ. 1 գործ., հեղ. Գ. Սունդուկեանցի: Մասնակցում են ա.ա. Վարդուհի, Մէլիքեան, պ.պ. Տէր-Դաւթեան, Յարութիւնեան, Մամիկոնեան և այլք:

II ՍԱՆԴՈՒԽՏ

ողբերգ., Թոմա Թերզեանի
I գործ. II պատկերը և II գործ. III պատկերը մասնակցութեամբ տիկ. Դուրեան-Արմէնեանի և պ. Արմէնեանի:

III ՕՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

մենախօսութիւն
կը կատարէ դերասանուհի օր. Ազատեան:

IV ՀԱՄԲՈՅՐ

կօմ.-ֆէլլետօն 1 գործ. հեղ. Դէ-Բալվիլլէ
Թարգ. Արմէնեանի:
Մասնակ. են պ.պ. Արմէնեան և տ. Դուր.-Արմ.

V ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ,

պ. Փոզ. Կարա-Մուրզայի գեկավարութեամբ երգիչ խումբը կը կատարէ 1) «Երազ»—Շահ-Զադի, 2) «Վարդ կոչէր», 3) «Հայ նազանքս», 4) «Թորունն Բաֆարի վրա»—երաժ. Չուխաճեանի, 5) «Լէպօ լէ, լէ» 6) «Զինչ ու զինչ»:

Սկիզբն է երեկ. 8 ժամ.
Տոմսակները ծախվում են Թատրոնի կասսայում:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՃՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 23 ին, Թիֆլիսի ժողովարանի ծերանդների խումբը, անգամները, կանգնաւորների և նրանց ընտանիքների համար կը ներկայացնէ

I

ՓԱՐԻԶԻ ԾՐԶՄՕԼԻԿ

կօմ. 2 գործ. Թարգ. Ֆր. Գ. Փրիգոնեանցի

II

ԵՍ ԼԸ ԻՄ ՄՕՏԻԿՈՒԹԻՒՆ

Մասնակցում են. օր.օր. ... Հայկանուշ, Մէլիք-Աղամեան, ... Տէր-Գրիգորեան, ... Մամիկոնեան, Մոդիտեան:

Տոմսեր գինը 1 բուբլ. մինչև 30 կոպ.
Սկիզբը ճիշդ ժամը 8$^1/_2$ ին երեկոյեան:
Անկիւրոնները մուտքը արգելված է:
2—2 Ռեժիսոր Գ. Վ. Միրզոյեան

Դեկավարութեամբ Թատրոնական կովկասեան ընկերութեան

XIV-Դ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԷՍ

բացված Փափի տանարում, ամէն օր, առաւօտեան 10-ից—մինչև 4-ը երեկոյեան: Մուտքը 30 կ., իսկ երեխաները, աշակերտները և գին. ստորևը վճարում են 15 կոպէկ:
(Հ. Կ. Ե.) 3—3

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ **Ս. Ջ. ՄԻՐԶՕԵԱՆ**
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամէն օր, ժ. 2—3 և 5—7 երեկոյեան, իսկ տօն օրերին առաւօտեան ժամը 10—11. Սօլոլակի փող. № 6.
(ա. օ.) 4—50

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
წამლის ორგანიზო დაავადების სპეციალისტი
Ընդունում է յատկապէս միզանցքառանական, սիֆիլիսի և կաշու հիւանդութիւններ ունեցողներին: Ընդունելութիւն ամէն օր՝ 10—11 ժամին առաւօտեան և 6—8 ժամին երեկոյեան: Րաֆֆիեվսկի № 1, «Թօմարի կոմանդ» գիւղ. տելէֆօն № 11. 3—10

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Ա. Սուքիասեան
Ընդունում է առաւօտեան 9—2 և 5-7, Վե. (ա. օ.) լեամինովսկայա փ. № 8. 7—100

№ 4711
Օ-ԴԸ-ԿՕԼՕՆ

№ 4711 Օ-ԴԸ-ԿՕԼՕՆԸ ունի անհամ անուշահոտութիւն և շատ Թարմացնող ներգործութիւն. նա դառել է ... ամենաշատ ... համար:

ՖԵՐԴ-ՄԻՒԼԷՆՍ
Կեօլն Րէյնի վրա և Րիգա
ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ
արքունիքի մատակարար

ԿԱՆԱՉ ԲՈՒՐՈՒ
ՌՈՒՍԵԳՈՏՆ ԴՈՒԽԻՆԵՐԻ
ԼԵՒԿՈՅ ԻԴԵԱԼ

№ 15376$^1/_2$ 2—6
Հ. 20, Ն. 20, Դ. 20, Յ. 19, Խմ. 5 և 30

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ

տալիս է հայոց լեզուի, մուզիկայի դասեր և պատրաստում է աշակերտներ գիմնազիայի փոքր դասարանների համար: Հասցէ. Анчисхатская ул. № 13. д. Дандурова. ռ. Կ. Ե. 3—4

1865. Մոսկուա 1870. Ս.-Պետեր. 1882. Մոսկվա 1896. Նիժնի-Նովգ.

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ

եւ ուրիշ ռետինէ գործուածքների համար
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ պարգեւի
(CRAND-PRIX)
ՊԱՐԻԶԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍՈՒՄ
արժանացաւ Ռուսաստանի համար
ՄԻՄԻԱՅՆ
ՌԵՏԻՆԵՂԷՆՆԵՐԻ
ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ

ընկերութիւնը Ս. Պետերբուրգում, որ հիմնված է 1860 Թւին:

Խնդրում է ռետինէ կրկնակօշիկ գնած ժամանակ ուշք դարձնել նրպանի դրօշմանիշի վրա, մանաւանդ ընկերութեան հիմնարկութեան Թւականի վրա— „1860“ և „С.-ПЕТЕРБУРГЪ“ բառի վրա՝ կարմիր եռանկիւնու մէջը (գործարանի դրօշմանիշը):

Մեծ քանակութեամբ վաճառում է
„ՆԷՕՊՕԼԴ ՆԷՑՇԷԼԼԷՐԻ“
Առեւտրական Տունը
Ս. Պետերբուրգում, Մոսկվայում, Րիգայում, Օդեսսայում, Եկատերինբուրգում, Րոստովում (Դոնի վրա), Խարկովում, Իրկուտսկում, Տաշկէնտում և
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ 18—80

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 22-го ноября 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Ընկ. Типогр. Т—ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ». Мад. ул. № 15.